Συλλογή της Νομολογίας

ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έβδομο τμήμα)

της 31ης Οκτωβρίου 2025*

«Προδικαστική παραπομπή – Άρθρο 99 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου – Απάντηση που μπορεί να συναχθεί σαφώς από τη νομολογία – Κρατικές ενισχύσεις – Άρθρο 108 ΣΛΕΕ – Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την οποία διατάσσεται η ανάκτηση των παράνομων ενισχύσεων – Κανονισμός (ΕΕ) 2015/1589 – Άρθρο 16, παράγραφος 3 – Άρθρο 17, παράγραφος 1 – Εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει αποσβεστική προθεσμία συντομότερη από την προθεσμία παραγραφής του δικαίου της Ένωσης – Αρχή της αποτελεσματικότητας»

Στην υπόθεση C-24/25,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunal Administrativo e Fiscal do Funchal (πρωτοβάθμιο δικαστήριο διοικητικών και φορολογικών διαφορών Funchal, Πορτογαλία) με απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2024, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 16 Ιανουαρίου 2025, στο πλαίσιο της δίκης

**Mission – Trading, Gestão e Serviços, Unipessoal, Lda (Zona Franca da Madeira)**

κατά

**Autoridade Tributária e Assuntos Fiscais da Região Autónoma da Madeira,**

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έβδομο τμήμα),

συγκείμενο από τους F. Schalin, πρόεδρο τμήματος, M. Gavalec και Z. Csehi (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Ράντος

γραμματέας: A. Calot Escobar

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη σύμφωνα με το άρθρο 99 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

## Διάταξη

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 16, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2015, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 [ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2015, L 248, σ. 9), και του άρθρου 5, παράγραφος 1, της απόφασης (ΕΕ) 2022/1414 της Επιτροπής, της 4ης Δεκεμβρίου 2020, σχετικά με το καθεστώς ενισχύσεων SA.21259 (2018/C) (πρώην 2018/NN) που εφάρμοσε η Πορτογαλία για τη Zona Franca da Madeira (ZFM) – Regime III (ΕΕ 2022, L 217, σ. 49).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Mission – Trading, Gestão e Serviços, Unipessoal, Lda (Zona Franca da Madeira) (στο εξής: Mission – Trading) και της Autoridade Tributária e Assuntos Fiscais da Região Autónoma da Madeira (φορολογικής αρχής αυτόνομης περιφέρειας Μαδέρα, Πορτογαλία, στο εξής: φορολογική διοίκηση) με αντικείμενο διαδικασία αναγκαστικής είσπραξης φορολογικών οφειλών που κίνησε η ως άνω φορολογική διοίκηση κατά της Mission – Trading, με σκοπό την ανάκτηση των κρατικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν παρανόμως στην εν λόγω εταιρία.

### Το νομικό πλαίσιο

#### *Το δίκαιο της Ένωσης*

*Ο κανονισμός (ΕΕ) 2015/1589*

3 Το άρθρο 16 του κανονισμού 2015/1589, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ανάκτηση της ενίσχυσης», ορίζει στην παράγραφο 3 τα εξής:

«Με την επιφύλαξη απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατ' εφαρμογή του άρθρου 278 [ΣΛΕΕ], η ανάκτηση πραγματοποιείται αμελλητί και σύμφωνα με τις διαδικασίες της εθνικής νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους, εφόσον αυτές επιτρέπουν την άμεση και πραγματική εκτέλεση της απόφασης της [Ευρωπαϊκής] Επιτροπής. Για τον σκοπό αυτό και σε περίπτωση κινήσεως διαδικασίας ενώπιον εθνικών δικαστηρίων, τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα που διαθέτουν στα αντίστοιχα νομικά τους συστήματα, συμπεριλαμβανομένων των προσωρινών μέτρων, με την επιφύλαξη της νομοθεσίας της Ένωσης.»

4 Το άρθρο 17 του κανονισμού αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Παραγραφή για την ανάκτηση της ενίσχυσης», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Οι εξουσίες της Επιτροπής για ανάκτηση της ενίσχυσης υπόκεινται σε δεκαετή προθεσμία παραγραφής.»

*Η απόφαση 2022/1414*

5 Το άρθρο 1 της απόφασης 2022/1414 ορίζει τα εξής:

«Στο μέτρο που εφαρμόστηκε από την Πορτογαλία κατά παράβαση της [απόφασης της Επιτροπής C(2007) 3037 τελικό, της 27ης Ιουνίου 2007, στην υπόθεση N 421/2006] και της απόφασης της Επιτροπής C(2013) 4043 final, της 2ας Ιουλίου 2013, στην υπόθεση SA.34160

(2011/N)], το καθεστώς ενίσχυσης “Zona Franca da Madeira (ZFM) – Regime III” τέθηκε σε εφαρμογή παρανόμως, κατά παράβαση του άρθρου 108 παράγραφος 3 [ΣΛΕΕ], και είναι ασυμβίβαστο με την εσωτερική αγορά.»

6 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της απόφασης αυτής προβλέπει τα εξής:

«Η Πορτογαλία ανακτά από τους δικαιούχους τις ασυμβίβαστες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν βάσει του καθεστώτος που αναφέρεται στο άρθρο 1.»

7 Το άρθρο 5 της εν λόγω απόφασης ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Η ανάκτηση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν βάσει του καθεστώτος που αναφέρεται στο άρθρο 1 είναι άμεση και πραγματική.

2. Η Πορτογαλία διασφαλίζει την εκτέλεση της παρούσας απόφασης εντός οκτώ μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησής της.»

## *Το πορτογαλικό δίκαιο*

### *Ο κώδικας φορολογικής διαδικασίας*

8 Ο Código de Procedimento e de Processo Tributário (κώδικας φορολογικής διαδικασίας), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, ορίζει στην παράγραφο 1 του άρθρου 204, το οποίο φέρει τον τίτλο «Λόγοι ανακοπής κατά της αναγκαστικής είσπραξης», τα εξής:

«Ανακοπή κατά της αναγκαστικής είσπραξης χωρεί μόνον για τους ακόλουθους λόγους:

[...]

δ) παραγραφή της οφειλής που αποτελεί το αντικείμενο της αναγκαστικής είσπραξης·

[...]».

### *Ο γενικός φορολογικός νόμος*

9 Ο Lei Geral Tributária (γενικός φορολογικός νόμος), που εγκρίθηκε με το Decreto-Lei nº 398/98 (νομοθετικό διάταγμα 398/98), της 17ης Δεκεμβρίου 1998 (*Diário da República*, I, σειρά A, αριθ. 290, της 17ης Δεκεμβρίου 1998), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, περιλαμβάνει το άρθρο 45 το οποίο επιγράφεται «Απόσβεση του δικαιώματος βεβαίωσης» και ορίζει τα εξής:

«1. Το δικαίωμα βεβαίωσης φόρου [αποσβέννυται] εάν η πράξη βεβαίωσης του φόρου δεν κοινοποιηθεί νόμιμα στον φορολογούμενο εντός προθεσμίας τεσσάρων ετών, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά.

2. Σε περίπτωση προδήλου σφάλματος στη δήλωση του υποκειμένου στον φόρο, η αποσβεστική προθεσμία της προηγούμενης παραγράφου είναι τριετής.

3. Σε περίπτωση έκπτωσης ή πίστωσης φόρου, η αποσβεστική προθεσμία είναι ίση προς την προθεσμία για την άσκηση του δικαιώματος αυτού.

4. Στην περίπτωση περιοδικών φόρων, η αποσβεστική προθεσμία εκκινεί από το τέλος του έτους κατά το οποίο έλαβε χώρα η φορολογητέα πράξη και, στην περίπτωση εφάπαξ φόρων, από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε χώρα η φορολογητέα πράξη, εκτός από τις περιπτώσεις του φόρου προστιθέμενης αξίας και του φόρου εισοδήματος κατά τις οποίες ο φόρος παρακρατείται οριστικά στην πηγή, με αποτέλεσμα η αποσβεστική προθεσμία να ξεκινά από την έναρξη του ημερολογιακού έτους που ακολουθεί εκείνο κατά το οποίο κατέστη απαιτητός ο φόρος ή έλαβε χώρα η φορολογητέα πράξη.

[...]

7. Η προθεσμία που προβλέπεται στην παράγραφο 1 είναι δώδεκα έτη όταν το δικαίωμα αφορά φορολογικά ζητήματα που συνδέονται:

α) με χώρα, έδαφος ή περιοχή που υπόκειται σε σαφώς ευνοϊκότερο φορολογικό καθεστώς, το οποίο περιλαμβάνεται σε κατάλογο εγκεκριμένο με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, και τα οποία, μολονότι έπρεπε να γνωστοποιηθούν στη φορολογική αρχή, δεν έχουν γνωστοποιηθεί, ή

β) με λογαριασμούς καταθέσεων ή τίτλων που έχουν ανοιχθεί σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε υποκαταστήματα με έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ανήκουν σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με έδρα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των οποίων η ύπαρξη και τα προσδιοριστικά στοιχεία δεν έχουν δηλωθεί από τους υποκείμενους στον φόρο στην αντίστοιχη φορολογική δήλωση για το έτος κατά το οποίο έλαβαν χώρα οι φορολογητέες πράξεις.»

**Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα**

10 Σε συνέχεια της απόφασης 2022/1414, η φορολογική διοίκηση κίνησε διαδικασία αναγκαστικής είσπραξης φορολογικών οφειλών κατά της Mission – Trading, με σκοπό την ανάκτηση κρατικών ενισχύσεων που είχαν χορηγηθεί στην εν λόγω εταιρία στο πλαίσιο του καθεστώτος ενισχύσεων για τη Zona Franca da Madeira (ZFM) – Regime III υπό μορφή μείωσης του φόρου εισοδήματος εταιριών για το φορολογικό έτος 2015.

11 Η Mission – Trading άσκησε ανακοπή κατά της ως άνω αναγκαστικής είσπραξης ενώπιον του Tribunal Administrativo e Fiscal do Funchal (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου διοικητικών και φορολογικών διαφορών Funchal, Πορτογαλία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου, ζητώντας να παύσει η διαδικασία αναγκαστικής είσπραξης.

12 Προς στήριξη της ανακοπής της, η Mission – Trading προβάλλει, μεταξύ άλλων, ότι η φορολογική διοίκηση δεν έχει δικαίωμα να απαιτήσει την καταβολή της φορολογικής οφειλής που αποτελεί το αντικείμενο της διαδικασίας αυτής, με την αιτιολογία ότι η πράξη βεβαίωσης του φόρου δεν της είχε κοινοποιηθεί εντός της αποσβεστικής προθεσμίας που προβλέπει το άρθρο 45 του γενικού φορολογικού νόμου.

13 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς τη συμβατότητα του άρθρου 45 με το άρθρο 16, παράγραφος 3, του κανονισμού 2015/1589 και με το άρθρο 5 της απόφασης 2022/1414.

14 Αφενός, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι το πορτογαλικό δίκαιο δεν προβλέπει ειδικό καθεστώς για την αποσβεστική προθεσμία σε περιπτώσεις ανάκτησης κρατικών ενισχύσεων. Ελλείψει κανόνα του εθνικού δικαίου που να αποκλείει την εφαρμογή των γενικών προθεσμιών, εφαρμόζεται το άρθρο 45 του γενικού φορολογικού νόμου. Αφετέρου, επισημαίνει ότι, εν προκειμένω, η απόφαση 2022/1414 εκδόθηκε μετά τη λήξη της αποσβεστικής προθεσμίας που προβλέπει το εθνικό δίκαιο.

15 Υπό τις συνθήκες αυτές το Tribunal Administrativo e Fiscal do Funchal (πρωτοβάθμιο δικαστήριο διοικητικών και φορολογικών διαφορών Funchal, Πορτογαλία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Πρέπει να θεωρηθεί ότι η φράση “η ανάκτηση [...] είναι άμεση και πραγματική” του άρθρου 5 της απόφασης [2022/1414] καθώς και η φράση “η ανάκτηση πραγματοποιείται αμελλητί και σύμφωνα με τις διαδικασίες της εθνικής νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους, εφόσον αυτές επιτρέπουν την άμεση και πραγματική εκτέλεση της απόφασης της Επιτροπής” του άρθρου 16, παράγραφος 3, του κανονισμού [2015/1589] έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στην εφαρμογή των κανόνων του εθνικού δικαίου [ιδίως του άρθρου 45 του (γενικού φορολογικού νόμου)], οι οποίοι προβλέπουν την απόσβεση του δικαιώματος βεβαίωσης της οφειλής μετά την παρέλευση της προβλεπόμενης σε αυτούς προθεσμίας;»

**Επί του προδικαστικού ερωτήματος**

16 Δυνάμει του άρθρου 99 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Δικαστήριο δύναται ανά πάσα στιγμή, κατόπιν προτάσεως του εισηγητή δικαστή και αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να αποφασίσει να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη, ιδίως όταν η απάντηση σε προδικαστικό ερώτημα μπορεί να συναχθεί σαφώς από τη νομολογία.

17 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η δικαστική συνεργασία την οποία καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ στηρίζεται σε σαφή διάκριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων. Αφενός, το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα να εφαρμόζει τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά μόνο να αποφαίνεται επί της ερμηνείας των Συνθηκών και των πράξεων των θεσμικών οργάνων, των λοιπών οργάνων και των οργανισμών της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κ.λπ., C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, EU:C:2021:393, σκέψη 201 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Αφετέρου, σύμφωνα με το σημείο 11 των συστάσεων του Δικαστηρίου προς τα εθνικά δικαστήρια σχετικά με την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων (ΕΕ C, C/2024/6008), εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να αντλήσουν, στη διαφορά που εκκρεμεί ενώπιόν τους, τις συγκεκριμένες συνέπειες των ερμηνευτικών στοιχείων που παρέχει το Δικαστήριο (πρβλ. απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2018, Roche Lietuva, C-413/17, EU:C:2018:865, σκέψη 43).

18 Εν προκειμένω, το Δικαστήριο κρίνει ότι η ερμηνεία του ενωσιακού δικαίου την οποία ζητεί το αιτούν δικαστήριο συνάγεται σαφώς από τις αποφάσεις της 30ής Απριλίου 2020, Nelson Antunes da Cunha (C-627/18, EU:C:2020:321), και της 14ης Δεκεμβρίου 2023, I (Επιστροφή εισφορών) (C-655/22, EU:C:2023:993). Συνεπώς, το άρθρο 99 του Κανονισμού Διαδικασίας πρέπει να εφαρμοστεί στην παρούσα υπόθεση.

19 Όπως προκύπτει από τη σκέψη 17 της παρούσας διάταξης, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να αντλήσει τις συγκεκριμένες συνέπειες της ερμηνείας που απορρέει από την εν λόγω νομολογία του Δικαστηρίου για την υπόθεση της κυρίας δίκης.

20 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 16, παράγραφος 3, του κανονισμού 2015/1589, κατά το μέρος που αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής αποσβεστικής προθεσμίας για την ανάκτηση ενίσχυσης στην περίπτωση παρέλευσης της προθεσμίας αυτής πριν από την έκδοση της απόφασης της Επιτροπής με την οποία κρίνεται παράνομη η εν λόγω ενίσχυση και διατάσσεται η ανάκτησή της.

21 Όσον αφορά την εφαρμογή των εθνικών κανόνων περί παραγραφής, το Δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, στις σκέψεις 41, 44 και 46 της απόφασης της 30ής Απριλίου 2020, Nelson Antunes da Cunha (C-627/18, EU:C:2020:321), τα εξής:

«41 [...] Μολονότι οι εθνικοί κανόνες παραγραφής εφαρμόζονται, καταρχήν, επί ανακτήσεως των παρανόμως χορηγηθεισών ενισχύσεων, εντούτοις οι κανόνες αυτοί πρέπει να εφαρμόζονται κατά τρόπον ώστε να μην καθίσταται πρακτικώς αδύνατη η ανάκτηση που απαιτείται από το δίκαιο της Ένωσης και λαμβανομένου πλήρως υπόψη του συμφέροντος της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 26ης Ιουνίου 2003, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-404/00, EU:C:2003:373, σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[...]

44 [...] Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ο σκοπός των προθεσμιών παραγραφής συνίσταται, γενικώς, στην κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου (απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, EU:C:2019:51, σκέψη 71 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[...]

46 [...] [Κ]ατά πάγια νομολογία, λαμβανομένου υπόψη του επιτακτικού χαρακτήρα του ελέγχου που διενεργεί η Επιτροπή επί των κρατικών ενισχύσεων δυνάμει του άρθρου 108 ΣΛΕΕ, αφενός, η εμπιστοσύνη των επιχειρήσεων δικαιούχων της ενίσχυσης όσον αφορά τη νομιμότητά της δικαιολογείται, καταρχήν, μόνον εάν η ενίσχυση χορηγήθηκε τηρουμένης της προβλεπόμενης στο άρθρο αυτό διαδικασίας και, αφετέρου, ένας επιμελής επιχειρηματίας πρέπει, υπό κανονικές συνθήκες, να είναι σε θέση να βεβαιωθεί ότι τηρήθηκε η εν λόγω διαδικασία. Ειδικότερα, όταν η ενίσχυση καταβλήθηκε χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή, με αποτέλεσμα να είναι παράνομη δυνάμει του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, ο δικαιούχος της ενίσχυσης δεν μπορεί να έχει, κατά το χρονικό αυτό σημείο, δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα της χορήγησής της (απόφαση της 5ης Μαρτίου 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, σκέψη 98 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). [...] Τούτο ισχύει τόσο στις περιπτώσεις ατομικών ενισχύσεων όσο και στις περιπτώσεις των ενισχύσεων που χορηγούνται δυνάμει καθεστώτος ενίσχυσης.»

22 Όσον αφορά τις προθεσμίες παραγραφής ή τις αποσβεστικές προθεσμίες καθώς και την αρχή της αποτελεσματικότητας, το Δικαστήριο, επιπλέον, στη σκέψη 44 της απόφασης της 14ης Δεκεμβρίου 2023, I (Επιστροφή εισφορών) (C-655/22, EU:C:2023:993), έκρινε τα ακόλουθα:

«Όσον αφορά [...] την τήρηση της αρχής της αποτελεσματικότητας, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, όταν καθορίζεται εύλογη προθεσμία παραγραφής ή αποσβεστική προθεσμία, πληρούται κατ' αρχήν η απαίτηση αποτελεσματικότητας, στον βαθμό που ο καθορισμός αυτός συνιστά εφαρμογή της θεμελιώδους αρχής της ασφάλειας δικαίου, η οποία προστατεύει ταυτόχρονα τόσο τον ενδιαφερόμενο όσο και τη Διοίκηση, έστω και αν η παρέλευση της σχετικής προθεσμίας ενδέχεται, εξ ορισμού, να έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να προβάλουν, εν όλω ή εν μέρει, τα δικαιώματά τους (απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, Cargill Deutschland, C-360/18, EU:C:2019:1124, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).»

23 Σε περίπτωση που η προθεσμία παραγραφής του εθνικού δικαίου η οποία εφαρμόζεται κατά την ανάκτηση αχρεωστήτως καταβληθείσας ενίσχυσης, παρήλθε πριν ακόμη η Επιτροπή εκδώσει απόφαση με την οποία κηρύσσεται η ενίσχυση ασυμβίβαστη και επιβάλλεται η ανάκτησή της, το Δικαστήριο, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 46, 50 έως 52, 60 και 61 της απόφασης της 30ής Απριλίου 2020, Nelson Antunes da Cunha (C-627/18, EU:C:2020:321), έχει επανειλημμένως κρίνει τα εξής:

«46 [...] [Κ]ατά πάγια νομολογία, λαμβανομένου υπόψη του επιτακτικού χαρακτήρα του ελέγχου που διενεργεί η Επιτροπή επί των κρατικών ενισχύσεων δυνάμει του άρθρου 108 ΣΛΕΕ, αφενός, η εμπιστοσύνη των επιχειρήσεων δικαιούχων της ενίσχυσης όσον αφορά τη νομιμότητά της δικαιολογείται, καταρχήν, μόνον εάν η ενίσχυση χορηγήθηκε τηρουμένης της προβλεπόμενης στο άρθρο αυτό διαδικασίας και, αφετέρου, ένας επιμελής επιχειρηματίας πρέπει, υπό κανονικές συνθήκες, να είναι σε θέση να βεβαιωθεί ότι τηρήθηκε η εν λόγω διαδικασία. Ειδικότερα, όταν η ενίσχυση καταβλήθηκε χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή, με αποτέλεσμα να είναι παράνομη δυνάμει του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, ο δικαιούχος της ενίσχυσης δεν μπορεί να έχει, κατά το χρονικό αυτό σημείο, δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα της χορήγησής της (απόφαση της 5ης Μαρτίου 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, σκέψη 98 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). [...] [Τ]ούτο ισχύει τόσο στις περιπτώσεις ατομικών ενισχύσεων όσο και στις περιπτώσεις ενισχύσεων που χορηγούνται στο πλαίσιο καθεστώτος ενισχύσεων.

[...]

50 [...] [Η] Επιτροπή μπορεί πάντοτε, εντός της δεκαετούς προθεσμίας του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/1589, να ζητήσει την ανάκτηση παράνομης ενίσχυσης, και τούτο παρά την ενδεχόμενη λήξη της προθεσμίας παραγραφής που ισχύει στην εθνική διαδικασία (πρβλ. απόφαση της 5ης Μαρτίου 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, σκέψη 114).

51 Επιπλέον, όπως προκύπτει από τη νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 46 της παρούσας απόφασης, η Nelson Antunes da Cunha δεν μπορεί, εν προκειμένω, να επικαλεστεί βασίμως δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της στη νομιμότητα της επίμαχης ενίσχυσης, δεδομένου ότι η ενίσχυση αυτή χορηγήθηκε από την Πορτογαλική Δημοκρατία χωρίς προηγούμενη κοινοποίησή της στην Επιτροπή.

52 Επομένως, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να μην εφαρμόσει την προβλεπόμενη εθνική προθεσμία παραγραφής της αξίωσης για την ανάκτηση ενίσχυσης, η οποία είχε ήδη λήξει πριν από την έκδοση της απόφασης της Επιτροπής περί ανάκτησης.

[...]

60 Υπό τέτοιου είδους περιστάσεις, η αρχή της ασφάλειας δικαίου, την οποία σκοπούν να διασφαλίσουν οι προθεσμίες παραγραφής, δεν εμποδίζει την ανάκτηση ενίσχυσης η οποία κηρύχθηκε ασύμβατη με την εσωτερική αγορά [...]

61 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 16, παράγραφος 2, του κανονισμού 2015/1589, κατά το οποίο η προς ανάκτηση ενίσχυση περιλαμβάνει τόκους, και η αρχή της αποτελεσματικότητας που διαλαμβάνεται στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στην εφαρμογή εθνικής προθεσμίας παραγραφής για την ανάκτηση ενίσχυσης στην περίπτωση παρέλευσης της προθεσμίας αυτής πριν από την έκδοση της απόφασης της Επιτροπής με την οποία κρίνεται παράνομη η ενίσχυση αυτή και διατάσσεται η ανάκτησή της [...]».

24 Εν προκειμένω, από το άρθρο 1 της απόφασης 2022/1414 προκύπτει ότι το καθεστώς ενίσχυσης «Zona Franca da Madeira (ZFM) – Regime III», στο μέτρο που εφαρμόστηκε από την Πορτογαλία κατά παράβαση της απόφασης της Επιτροπής C(2007) 3037 τελικό, της 27ης Ιουνίου 2007, στην υπόθεση N 421/2006 και της απόφασης της Επιτροπής C(2013) 4043 final, της 2ας Ιουλίου 2013, στην υπόθεση SA.34160 (2011/N), τέθηκε σε εφαρμογή παρανόμως από το κράτος μέλος αυτό, κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.

25 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η εθνική αποσβεστική προθεσμία, η οποία εφαρμόζεται στη διαδικασία ανάκτησης των παρανόμως καταβληθέντων στη Mission – Trading ποσών στο πλαίσιο του ως άνω καθεστώτος ενίσχυσης, έχει παρέλθει πριν από την έκδοση της απόφασης 2022/1414.

26 Όμως, από τη νομολογία του Δικαστηρίου, όπως αυτή υπενθυμίζεται στην παρούσα διάταξη, προκύπτει ότι, παρά την παρέλευση μιας τέτοιας προθεσμίας παραγραφής ή αποσβεστικής προθεσμίας του εθνικού δικαίου, η Επιτροπή μπορεί πάντοτε, πριν από την παρέλευση της δεκαετούς προθεσμίας παραγραφής του άρθρου 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/1589, να ζητήσει την ανάκτηση παράνομης ενίσχυσης.

27 Υπό τις συνθήκες αυτές, στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 16, παράγραφος 3, του κανονισμού 2015/1589, κατά το μέρος που αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής αποσβεστικής προθεσμίας για την ανάκτηση ενίσχυσης στην περίπτωση παρέλευσης της προθεσμίας αυτής πριν από την έκδοση της απόφασης της Επιτροπής με την οποία κρίνεται παράνομη η εν λόγω ενίσχυση και διατάσσεται η ανάκτησή της.

**Επί των δικαστικών εξόδων**

28 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έβδομο τμήμα) αποφαίνεται:

**Το άρθρο 16, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2015, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 [ΣΛΕΕ], κατά το μέρος που αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας,**

**έχει την έννοια ότι:**

**αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής αποσβεστικής προθεσμίας για την ανάκτηση ενίσχυσης στην περίπτωση παρέλευσης της προθεσμίας αυτής πριν από την έκδοση της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την οποία κρίνεται παράνομη η εν λόγω ενίσχυση και διατάσσεται η ανάκτησή της.**

(υπογραφές)